

НОВА ИСТРАЖИВАЊА

Мирјана Д. БОЈАНИЋ ЂИРКОВИЋ*

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику
Ниш, Република Србија

Оригинални научни рад
UDC 821.163.41-93-14.09 Lukić D.

DOI
Примљен: 6. 6. 2025.
Прихваћен: 11. 7. 2025.

ПОЕТИКА ЋАЧКЕ ПЕСМЕ ДРАГАНА ЛУКИЋА

САЖЕТАК: У раду анализирамо поетику збирке *Ћачке њесме* (1990) Драгана Лукића са циљем мапирања универзалних поетичких елемената овог ствараоца „верног детињству” (Животић 2018: 169), који могу допринети расветљењу Лукићевог поимања не само појма детињства, већ и одреднице *ћачко* као важне етапе детињства и *нулте* песничке слике Лукићеве поезије. Песничка слика *ћачког* доба се можда не усложњава у тематско-мотивском погледу, али се значењски продубљује управо ствараочевим творењем *ћачке њесме* матрицом сазнавања на формалној и рецепцијској равни. Након анализа микропоетика самих песама, са издавањем *зеничења* као специфичног поетичког елемента Лукићеве збирке, закључујемо да је *ћачка њесма* метафора самог процеса стварања песме који нипошто не може без „играња живота”.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *ћачка песма*, *детињство*, *ћачко*, *мотиви кола*, *круга*, *ђердана*, *зеничење*

1. Поимање *ћачкој* у стваралаштву Драгана Лукића

Збирка *Ћачке њесме* (1990) објављена је у години значајној за укупно стваралаштво Драгана Лукића јер се тада први пут појављује антологијско издање Лукићевих *Песама*¹ којим се потврђује позиција овог аутора са аспекта значаја његовог дотадашњег опуса и естетске вредности његове поезије за децу. Полазећи од наведених околности, уочавамо два назива од којих

* mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs;
<https://orcid.org/0000-0002-5346-2503>

¹ Издавач ове антологије је београдски „Рад”. Приређивач и аутор предговора („Свежина у срцу песме”) је Зорица Бајин Ђукановић.

један (*ђачке*) може представљати атрибутско одређење друге збирке; међутим, имајући на уму карактер антологијске збирке *Песме*, с правом се можемо запитати да ли су наслов *Ђачке њесме*, па и сама збирка, комплементарни претходној, или одраз суштине Лукићеве дотадашње песничке поетике. Иако је приређивач и аутор предговора првој антологији Лукићевих песама формирао хоризонт ишчекивања „свежих” песама у значењу нових, другачијих, али препознатљиво лукићевски стихованих творевина, о чему сведочи наставак наслова – „у срцу песме” (Бајин Ђукановић 1990: 5), Драган Лукић чини заокрет ка својим ђачким почецима, у чијој „методологији” трагања за песмом, њеног *креирања* и путовања налазимо темељ(итост) потоњег песниковог стваралаштва. Полазећи са руба Лукићеве збирке – наслова *Ђачке њесме*, ка ђачком добу самог аутора, „сусрећемо” дечака који не чека да песме до њега дођу, већ их сам налази; говорећи о својим песничким почецима у емисији „Овде станују песме” у оквиру серијала *Писци из моје чииџанке* (ТВ Београд, 2001)², Лукић открива како је тражио песму – излазио је у град, на њиву, у шуму, трудио се да елементе природе, чиниоце детињства и потоње мотиве песме најпре дотакне, помирише, послушне. Једном речју, за песмом је трагао свечулно и након доласка у непосредан додир са чиниоцима песме, он је песму натраг носио – у себи. Сада постаје јаснији и наслов разговора кроз који смо одшкринули врата Лукићевог ђачког доба: песме не станују иза врата Лукићевог стана до кога су ђаци тадашње оближње Основне школе „Леџин” често долазили, већ у самом песнику и њиме излазе у свет. Лукић је о себи говорио као о „ловцу на поезију”, а о самом стваралаштву као „осматрању у ишчекивању” јер, на пример, говорећи о песни „Тро-

лејбус” он наводи да је настала у тренуцима ишчекивања тролејбуса бр. 16 које се није претварало у нервозно цупкање већ у проматрање лево-десно, дрвећа, птичјег лета... *Гледајши, видејши и саживејши се* с оним што видиш, то је пут настанка песме.³

У Лукићевом ђачком добу налазимо још један детаљ важан за разумевање поетике његове песме: како аутор наводи, осмишљена игра омогућила му је да „цео свој живот проживи у детињству”; играјући се разних занимања⁴, једном је и сам био, попут свог оца, „киоск који хода” – „покренуо” је са својим друговима из улице *Ђачки лисџ ројал* (5. фебруара 1942) који је осмислио по правилима праве редакције. „Лист” је имао уредника за књижевност (дечак Драгана), илустратора, секретара, а ту „праксу” је наставио и у потоњим листовима, спортском *Дуџмићу*, *Младом Србијанцу*, *Веселом чеџврџку*, *Ђачком рагу* и низу других недељника које је успевао да оформи, и цртањем и писањем умножи у неколико примерака које би делио суседима из своје улице. Ентузијазам није напуштао ни зрелијег Драгана – на прагу адолесцентског доба покретао је недељни лист *Млагосџ*, забавне новине *Одјек*, *Личне новине*.

² Разговор са Драганом Лукићем може се погледати на линку: <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYVwY>> 15. 12. 2024.

³ Цитиране синтагме и истакнути глаголи наведени су према разговору са Драганом Лукићем у емисији „Овде станују песме”, <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYVwY>>

⁴ Говорећи о свом детињству, Лукић се с великом љубављу присећа људи који су му самима собом и својим занимањима били инспирација за дечју, а касније и песничку игру – помиње оца графичара, суседе Јову телефонисту и Циганина виолинисту, затим чиновнике, електричаре, возаче тролејбуса, камионџије, кројаче и друге. Опширније в. у разговору „Овде станују песме”, <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYVwY>>

Првим и потоњим ђачким „листовима” Драгана Лукића заједничка је уредникова (и ауторова, илустраторова – јер је понекад Драган морао да буде вишеструки члан свог уредништва) заинтересованост за свет око себе који се, кроз листове које смо навели, креће од ђачког света кликера и дечјих игара до заинтересованости за друштвене теме (ослобођење Београда у *Одјеку*) и изношења личног става. Поред ове искуствености у погледу не само креирања књижевног дела, већ и његовог пласирања, треба поменути још један детаљ важан за Лукићево разумевање листова, новина, часописа. Он је често од новина правио капе и бродове који у пренесеном смислу говоре о његовом виђењу текста као извора знања и пута у свет. На овом темељу, Лукићева песма постаће својеврсна пловидба у којој је стих само чврсто тле са којег ће читалац упијати пределе кроз које пролази (географске и духовно-психолошке какви су детињство, младост и зрело доба). Као што је отац двомесечног Лукића, уместо у прву шетњу, сина одвео на прво путовање тролејбусом како би му показао Београд, тако је и Лукић свог читаоца увек водио „пут песме”, подстичући га на разне менталне (некада и физичке) активности како би собом понео не готов (наизуст) стих, већ доживљај тога стиха.⁵

2. Од ђачког доба до *Ђачких ђесама* Драгана Лукића

У домену рецепције збирке *Ђачке ђесме*, први сигнал који нас усмерава ка дубљој семантици појма *ђачкој* у делу Драгана Лукића налазимо у тексту „Лукићева верност детињству”⁶ Радомира Животића (1991: 169). Животић је ову збирку најпре сагледао кроз њено позици-

онирање унутар Лукићевог опуса, у значењу потврде овог ствараоца као иницијално, примарно и превасходно дечјег песника. Међутим, много су важнији Животићеви упуту за разматрање ове збирке као „истински ђачке књиге песама” (2018: 191), најпре у тематско-мотивској равни јер збирка изнова тематизује дух детињства, али такође подстиче разиграност и дечју машту (према Животић 2018: 191), чиме се означава повратак (и ревитализација) *ђачкој* стваралачког метода Драгана Лукића. Иако се ђачком добу враћа у дугим ногавицама⁷, лирски субјект о ђачком добу опет пева са позиције *доживљаја* док се расте (и поимања самог одрастања које је, као песма на коју алудирамо, најмање двосмерно – увис растом, наниже ногавицама које дужином до земље означавају зрело доба).

Претражујући библиотечки систем (plus.co-biss.net) наишли смо на свега неколико књига које у наслову садрже епитет *ђачке*; међу њима највише је збирки које (дословно) означавају дела ђака (ученика), настала током песничких сусретања или сличним поводима.⁸ Збирка

⁵ Биографски подаци у овом одељку наведени су према прилогу „Овде станују песме”, <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYViwY>>

⁶ Драган Лукић је своје стваралаштво започео песмама за децу. Његова прва (уједно коауторска) објављена збирка *Нас и њи* (1951) садржи Лукићев циклус „Деци”, у коме се налази и песма са речју *бајка* у наслову, али и „Равнотежа”. Ово је добра смерница ка сагледавању потоње Лукићеве поетике у нераскидивој вези са дечјим поимањем света, али такође у равнотежи тог поимања између импресионистичког, идеалистичког и објективистичког доживљаја света.

⁷ Ово је алузија (по контрасту) на песму „Како расту ногавице” из раног стваралаштва Драгана Лукића.

⁸ Уп. *Немири из ђачке клупе: ђесме ученика основне школе „Иво Андрић” у Нишу* (1990); *Ђачке ђесме: збирка ђесама са „Ђачких ђесничких сусретања”* (2002), *Ђачке ђесме: анџологија ђесама ученика основних школа Врачара* (2003) и сл.

Драгана Лукића о којој говоримо и дословно је ђачка зато што је илустрована цртежима ђака основних школа у Бањој Луци, Краљеву, Крушевцу, Десимировцу (Лукић 1990: 74)⁹; анализирајући узраст ученика и места одакле су слали своје цртеже, закључујемо да је и у овом погледу остварено повезивање кроз (са)стваралаштво у географском и у узрасном смислу (заступљени су цртежи ученика млађих и старијих разреда). Цртежи у овој збирци представљају визуелна тумачења одређених песама или пак периода, појма или концепта ђачког доба. Уз уводну песму „Ђачко коло” (6–7), којом се успешно проширује семантика вишеструког значења кола, повезивањем ђака, родитеља, годишњих доба као метафора биолошких циклуса, до прстена као кулминације зрелости (у значењу прстеновања девојке) и кружнице као симбола самог живота који опет почиње једном дужи коју формирају родитељи и која потом постаје пречник нове кружнице, налази се цртеж деце која се спуштају низ власи мајчине косе, носећи у рукама балоне са цртама лица својих родитеља, у облику срца. Спуштање низ косу насмејане мајке означава поступно одвајање детета од родитеља, односно прелазак из ђачког доба (које је овде аналогно детињству) у зрели период живота; међутим, балон са лицем родитеља у облику срца који остаје у дечјој руци метафора је нераскидиве душевне и духовне везе, односно елемент који дете кружно враћа ка његовом изходшту. Илустрацијом је потцртана једна од средишњих порука песме „Ђачко коло”: нераскидива повезаност. Илустрација уз песму „Љуљашка” (24–25), која је настала игром извођења и слагања речи са основом љуља-, преко именица и придева оваплоћена је глаголом, односно цртежом високог степена наративности; поимајући песму на

прави начин – као игру, илустратор (ђак) црта љуљање у лету, додатно осигурано очевим рукама. Нимало случајно, љуљашка је привезана за стабло јабуке, чиме игра (за)добија значење сазнања, што кореспондира са Лукићевим укупним поимањем овог концепта.¹⁰ Када је реч о трансмедијалном односу на релацији песма–цртеж, више је примера експанзије и у погледу додавања визуелних елемената иницијалној песничкој слици, и у смислу даље метафоризације главног мотива. Упечатљив је пример овог односа у вези са песмом „Свет” где је иницијални мотив, искоришћен кроз материјалне датости, цртежом трансформисан у кретање у смислу узлета балоном. Укупно, песма и цртеж света преиспитују појам перцепције: док се контрастом указује на то да „што деца расту више / смањују се маме, тате” (47), дечје руке из балона остају у додиру са тлом путем стабљике (цвета), што у пренесеном смислу опет означава корениту (тима и нераскидиву) повезаност деце и родитеља. Међутим, дечји поглед усмерен је увис, ка игри сунчевих зрака, али и светлости и таме. Погледи деце и родитеља, без обзира на физичку удаљеност, укрштају се у тој висини која симболизује тежњу за знањем (растом и узлетом), као иманентну човеку. Са овом песмом семантички кореспондира песма „Деца и рибе” из последњег циклуса збирке *Песников календар* који нас и самим насловом враћа кружној игри, сада у смислу замена (смена) улога између детета и родитеља. Дете се у пе-

⁹ У даљем тексту, цитати из овог издања биће означени само бројем странице у заградама.

¹⁰ О концепту игре у поезији Драгана Лукића писали су Данијела Јанковић (2009), Горан Јоксимовић (2000), Маријана Димитријевић (2017), Радомир Животић (2018) и др. О концепту игре и поуке, сажето и у дијахронији поетичких разматрања, в. Марковић 2009: 71–79.

сми најпре пореди са рибом („Нема разлике преко лета / између рибе и детета” – 61) путем мотива слободе и спретности, али и *шежње* за слободом. Препознајући поруку песме да је дете – дете само ако је слободно, илустратор је осликао шаренило дечјег света, чији елементи у пренесеном значењу дочаравају неколико суштинских духовних „састојака детета”: паун указује на достојанство и понос, али и на раскош и лепоту дечје маште; рибе које се успињу до сунца означавају дечју спремност и смелост за савладавањем свих, па и немогућих препрека. Саткан од реалистичних елемената, цртеж „Деца и рибе” означава једну могућу бајку, у којој нема граница између неба и земље, а на самој земљи ни између копна и воде. Дете-риба из песме на цртежу постаје дете-вода које се различитим агрегатним стањима (аналогно биолошком календару од ђачког доба до зрелости) успиње ка просторствима и понире ка дубинама. Збирка *Ђачке џесме* наизглед се затвара песмом „До виђења” (72–73): препознајући у школи дом (у иницијалном „Колу”), лирски субјект песме сада се враћа дому као својеврсној школи у којој се огледа оним што је из те школе понео – пореклом, завичајем, и коме доноси оно што је поимао том кружном путањом живота – љубав, приврженост, мудрост. Значење корените повезаности и овде се потцртава стихом („До виђења, никад збогом” – 72) и илустрацијом на којој онај исти балон из претходне песме сада слеће, док уместо *илајшна* има насмејана, али каткад и тужна лица која одражавају искуство отискивања у свет. Балон „слеће” међу вишеспратнице које такође означавају временске и друштвене промене. Оно што се у визуелној песми „До виђења” не мења јесу црте детињег лица, а нарочито очи, увек широм отворене за нове доживљаје.

3. Ђачка џесма као својеврсна поетика игре

У претходном одељку настојали смо да укажемо на значења појма *ђачкої* у поезији Драгана Лукића, са тежиштем на збирци песама из 1990. године. Овде ћемо најпре укратко указати на генезу Лукићеве употребе (и конотације) појма *ђачкої* пре збирке *Ђачке џесме*. Говорећи о својим првим листовима, Лукић истиче да су они били намењени „ђацима да се забаве и поуче”.¹¹ Дакле, Лукићево ђачко разумевање ђачког листа (и његовог саставног дела, песме) јесте у кључу забаве и поуке, односно поуке кроз забаву. Овоме треба додати и тежњу за перманентним развојем, са циљем да се увек остане ђак; овим смо отворили нову тему која се односи на *улоју*. Дете у улози ђака (према тумачењу Драгана Лукића у експлицитној и имплицитној поетици) није само у периоду школовања, јер док дете постаје зрела особа песнички субјект Драгана Лукића остаје ђак, а ова именица је одредница која надилази пол и узраст. Док у књизи *Деца, девојчице и оградли* (1971) раздваја одређене родне категорије, у збирци *Деца у оїлегалу* (1967) Лукић ове категорије спаја функцијом перманентне спознаје, иманентне свим родним и узрасним категоријама. Видећемо да такво тумачење песме није напустило ни одраслог Лукића. У односу на тематско-мотивска одређења поезије на основу којих се и његови лирски субјекти могу разврстати на категорије *їрадско геїше*, *савремено геїше* и сл. (Животић 2018), епитет *ђачко* односи се на универзалну компоненту свих могућих категорија деце. Стога и сам епитет одражава универзално у детету – трагалаштво. Захваљујући овој универзалности у погледу поимања деце, Лукић је

¹¹ „Овде станују песме”, <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYViwY>>

успевао да универзално комуницира са ђацима: његова поезија заступљена је у букварима, читанкама, школским лектирама.

Пре него што се усмеримо ка мотиву игре у збирци *Ђачке њесме*, на тренутак ћемо се вратити илустрацији песме „Коло”, где се у игру креће са мајчиног темена ка срцу. Глава и срце, мисао и осећај, остаће суштински елементи игре у Лукићевој поезији. И сами родитељи дословно бивају чиниоци те игре; на овај закључак наводи низ песама које имплицирају активно учење саговорника – детета; како су неке од њих намењене најмлађем узрасту, јасно је да се морају „играти” уз посредовање родитеља или васпитача. Универзалност Лукићевог позива на игру препознаје свако дете, спонтано. О овом аспекту „практиковања” Лукићеве песме кроз игру (односно, игром) опширније је писала Маријана Димитријевић Станковић (2017: 91–102), на основу искуства стеченог током радионице у Народној библиотеци у Ужицу, где су ђаци најпре читали Лукићеве песме, а потом их тумачили костимирањем у јунаке песама, осмишљавањем нове песме према насловима Лукићевих дела, тимске и индивидуалне игре, рецитовањем, компоновањем, бирањем „своје” дечје песме из поезије Драгана Лукића. Тиме је изнова, сада у пракси, потврђено да је Лукићева песма погодна тле за ђачке игре. Потенцијал игровости његових песама спознали су и наставници српског језика као нематерњег; у наведеном контексту наставници се често опредељују за песме „Он” и „Лепо дете”, као погодне за учење културе изражавања и културног контекста (нпр., у оквиру наставне јединице „Породица и људи у окружењу”).¹²

О широком спектру функционалних изражајних средстава у поезији Драгана Лукића (фигуративности израза, богатом асоцијатив-

ном пољу, персонификацији, метонимији, симболу, синтаксичким паралелизмима, опкорачењима, понављањима, музикалности стихова, графичком облику стихова и његовом значењу и др.) најопширније и најдетаљније писао је Радомир Животић у монографији *Књижевно дело Драгана Лукића* (2018). У односу на поменути спектар стилских изражајних средстава, у збирци *Ђачке њесме* доминира поетика грађења речи, на коју смо указали у другом одељку рада, а лајтмотив целе збирке јесте Лукићева ђачка мисао да „игру треба умети” јер песник овом збирком даје материјал од кога треба *шворити*. Уједно, Лукић тиме указује велико поверење ђаку да управо и једино он уме да препозна позив на игру, уз спремност да осмисли сопствена правила. Такав карактер позива на игру има једна од првих песама збирке, „Оклагија”, чији се стихови нижу асоцијативно, у споју значења и функција оклагије са игром „на слово, на слово”; песма се развија низом глагола, придева, заменица, именица, а тај наизглед дисперзивни низ „којечега” увезан је хумором: оклагија може да „опаучи”, и тиме – „оживи” (11–12), а последњом речју песма се богата персонификацијом. Збирком *Ђачке њесме* потврђује се да су Лукићеве песме „ослобођене од дидактизма” (Животић 2018: 18); то је резултат пребацивања тежишта песме на сам процес сазнавања, често мотивисан онеобичавањем речи, као у песми „Џандрија” (14). Она у наслову садржи (тобож) лично име, које пак распирује низ асоцијација, од цина преко цокеја до цепа, поентирајући џумбусом као својеврсним хетерогеним стециштем елемената за игру.

¹² В. часове Биљане Максимовић, наставнице српског као нематерњег језика, <<https://www.youtube.com/watch?v=YPqrbRrP1vs>> 11. 12. 2024.

Изнетом и прихваћеном закључку да у поезији Драгана Лукића „нема негативних ликова” (Животић 2018: 8) можемо додати појашњење да нико у улози ђака (на какву позивају његове песме) то не може бити; такође, Лукићеве песме осмишљене као игра потврђују да нема ни нетачних одговора, односно – оне све уче(с)нике чине победницима. Иако се највише састоји од песама-разбрајалица, какве су претходно тумачене, збирка *Бачке њесме* оваплоћење је два важна поетичка елемента расута у Лукићевом опусу, а спозната оком досадашњих тумача: „једноставности, а необичне довитљивости и новине” поступка (М. Црнковић, према Животић 2018: 27) и приказивања „хумористичне стране обичних ствари” (С. Ж. Марковић, према Животић 2018: 28). Перманентној новини (промени) поступка доприноси вешто смењивање позива којим се више подстичу хтења и жеље, него што се изричу наредбе; и када су присутне, оне прате радњу развијања (теста, као у „Оклагији”), играња (као у „Поскочици”), ковања („Ковано К”) и сл. Усмерен ка мотивацији жеље жељом, лирски субјект ове збирке пева и о самој жељи као о ономе што „вуче железнице” и „гради Железнице” (43). Саставни елементи жеље – спремност, смелост и упорност, као и богатство маште – јесу неопходни елементи игре коју иницира поезија Драгана Лукића. Овоме треба додати и аспект рађања које се (у односу на дословно значење у песни „Жеља”) у целој збирци односи на сврсисходност игре, а то су увек разонода, (са)знање, стицање самопоуздања. Такође, лирски субјект *Бачких њесама*, говорећи о жељи, то чини доминантно у множини, а умножавање жеља рецепијента један је од циљева Лукићеве збирке.

У вези са претходно издвојеним *састајцима* песме-игре Лукићеве збирке, још једном се тре-

ба вратити смеху, не само зато што је истакнут насловом једне од песама. Најпре, песма „Смех” налази се у првом одељку збирке, „Прваку”, чиме се сугерише повлашћено место смеха у односу на остале састојке игре. Потом, именица *смех* обликована је низом глагола као нераскидива саставница самог човековог бића: смех је последица *жељења*, резултат *буђења*, становник *озбиљне љаве*, чија су колевка *деце усне* (37). Смех је у овој песни апсолутно персонификован: он се *види* на дечјим уснама, *чује*, а и сам узима обличје детета јер је оно, како је претходно истакнуто, његова колевка. Лирски субјект не заборавља ни страх као осећање својствено детету које га, као и сви остали душевни састојци, прати током етапа одрастања; тачније, који и сам *гешетом* расте. У једној песни лирски субјект настоји да заједничком игром допринесе дечјем превазилажењу страха. Као објект страха (прирођеног ђачком добу) песник бира књигу, а низом глагола свог рецепијента води од упознавања („гледања у очи”), преко смиривања узбуђења до буђења као победе над страхом („У библиотеци” – 32); игра двобоја са страхом ту се не зауставља јер се пред рецепијента постављају нови изазови.

4. Зеничење као поетички спецификум збирке *Бачке њесме*

У односу на претходна тумачења кола као кружнице, у овом делу рада усмерићемо се на неким новим, на први поглед не толико јасно уочљивим поетичким елементима *Бачких њесама*. Свака песма Драгана Лукића у овој збирци почива на позиву, а учешће не остаје без доприноса; позив за „хватање у коло” доприноси осећају повезаности и заједништва, шарање (у пе-

сми „Шара“) води реципијента Шар-планином, шеталиштем, шумом и шором до Шумадије и Шибеника, чинећи његову путању *широм* јер пут шарањем (у значењу кривудања и застајкивања) отвара простор за интензивнији доживљај елемената крај којих се „пролази“; шарање нас одвлачи од препознавања и усмерава ка виђењу самих ствари (13). „Ускакање“ у поскочицу палцем постепено прелази у трк поточићем, који кулминира потером *право, њосред, њреко* (као у Лукићевом „тражењу песме“ о коме смо писали у уводном одељку), али уместо климакса доживљава максимално убрзање („Пррррррр“) као метафору перманентне жеље за тражењем песме у себи, и себе у свету (20). Ни „Ћућорење“ није статична песничка слика; у ћућорењу се ћерета, показује ћеф и напослетку ћушка (22). Након неколико песама, већ у првом циклусу збирке, периодично наилазимо на мотив круга, овога пута у виду ћеврека. У песми „Ћеврек“ *сћекли* су се ћаци, да *ћачки ћикају* и *ћицају* са *ћурћевком* и *ћулом* до *ћинћува* и *ћергана*; на равни пренесеног значења, ова песма говори о једном животном кругу који се ћерданом, као свадбеним елементом, изнова отвара кроз кружнице којима ће кружити будући ћаци (23). Да треба трагати за даљим могућим значењима кружнице упућује нас издвајање слова О у неколико песама (највише у „Оклагији“). Позиционирано изнад *осмеха, ошварања, ошављања* и глагола *оживети*, вокал О који означава бескрај дубине, у Лукићевим песмама постаје сублимација саме игре која подразумева и присуство одређених елемената које песник вешто прекраја у мотивације, и спектар активности попут тражења, трагања, промишљања, савладавања препрека (страха), до спознања као тренутног циља јер игра се не свршава својом, нити биолошком етапом бившег ћака, потоњег зрелог

човека. Такође, игра у Лукићевој поезији има карактер „играња живота“ јер су њени елементи садржани у чулима доступној стварности: упутство за „играње живота“, апстраховано из збирке *Ћачке њесме* садржи смернице: *ошћијај, окрени, обрни, ошаучи, ошави* („Оклагија“ – 11–12). Када је реч о самим елементима игре, они обухватају људе, животиње, места, особине (в. песму „Шара“). *Игра* јесте именовање, спознаја, знање, усхићење („Водолија“), грађење (измишљање најдуже речи у песми „Гагалица“ – 31). Тело детета такође је сагледано у кључу поетике игре; то су „двонога наша кола“ („Путовање до ручка“ – 35), непрестано у погону (путу – жељи – тежњи – сазнавању). И загрљај је једна метафора круга у поезији Драгана Лукића („Загрљаји“ – 49), која садржи и сигурн(осн)и састојак. Напослетку наводимо и „Дечју песму“ коју бисмо с правом могли означити као епиграм збирке: „Кад порастем бићу, бићу! / Све је моје, све је моје! / Шиrom срце отворићу / за све ствари што постоје“ (48). Заменица *све* и прилог *широм*, као и глагол кретања у двоструком значењу раста и усвајања знања, још једном потцртавају бескрајну игру са циљем приближавања самом бескрају, а то је могуће једино умним способностима, као резултатом подстицаја из појавности света. Напослетку, свет је бескрај у поезији Драгана Лукића, а дете у улози ћака честица је тога бескраја.

Узимајући у обзир наведено, поетику кружнице (пута) у збирци *Ћачке њесме* можемо не пресловити, већ продубити поетиком круга која имплицира пуноћу доживљаја путовања; уз сам карактер пута са тежиштем на доживљају, у игри која се одвија у међупростору срца и разума, односно емоција и сазнања, овај поетички елемент Лукићеве песме можемо означити *зеничењем*. Поетика зеничења у овој збирци

упућује на дубље сагледавање ствари као резултата одазива на игру. То је, између осталог, омогућено и методом рецепијентовог (пре)слагивања речи другачијим поретком од понуђеног, чиме се, у новоуспостављеним везама, промишља и нов карактер наизглед познатих значења. Ту градацију спознаје можемо дочарати стиховима песме „Оклагија” – „она / онај / он / ој” (13) који означавају приближавање елемента спознајом; од неодређеног далеког, долази се до усхићења близином као резултатом сагледавања (узвик „ој”).

*

Анализирајући збирку *Бачке песме* (1990) Драгана Лукића указали смо на универзалне поетичке елементе песника „верног детињства”. У раду се издваја појам *ђачкој* као централна одредница која обухвата не само школске дане, већ и дубљу метафору поетског sazревања, стварања и трагања. Лукић се у овој збирци враћа детињству као извору инспирације, користећи игру као основни поетички принцип. *Ђачка песма* се ту јавља као модел стваралаштва у коме су учење, игра, осећање и сазнање нераздвојни. Посебна пажња посвећена је мотиву круга (кола, ђеврека, *зеничења*) као симбола повезаности, раста и бесконачности, док се улога игре у Лукићевој поезији препознаје као позив на активно учешће читаоца. Збирка је илустрована дечјим цртежима што указује на интерактивни и трансмедијални карактер песама. Мотивима жеље, смеха и страха Лукић уводи дете у процес самоспознавања и духовног раста. У овој збирци поезија постаје облик учења, вид игре и процес стварања света. Идући даље од анализе тематско-мотивског слоја збирке *Бачке песме* који недвосмислено, вока-

буларом и постепеним усложњавањем песничких слика, потврђује да је, према намени, реч о збирци за децу, имајући на уму усмеравање ка поступку „формирања” самих песама који имплицира позив (на игру), могуће елементе и осмишљавање као процес реализације саме игре (која се нуди позивом без јасних правила), долазимо до вероватног закључка у вези са промишљањем Лукићевог поступка да, у години његовог песничког узлета антологијом, атипично представи типично у значењу поетички суштинског: ђачку песму као метафору самог процеса стварања песме која нипошто не може без „играња живота”.

ИЗВОР

Лукић, Драган, *Бачке песме*. Сараорци: Издавачка кућа „Лаковић”, 1990.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајин Ђукановић, Зорица. Свежина у срцу песме. Драган Лукић, *Песме*. Београд: Рад, 1990.
- Димитријевић Станковић, Маријана. Поезија Драгана Лукића и подстицај читања код деце млађег школског узраста. *Корак библиошке: часопис за културу и библиошечко-информациону делатност*, бр. 2 (2017): 91–102.
- Животић, Радомир. *Књижевно дело Драгана Лукића*. Београд: Јасен, 2018.
- Јанковић, Данијела. *Хумор у поезији Драгана Лукића* (дипломски рад). Јагодина: Факултет педагошких наука, 2009.
- Јоксимовић, Горан. *Поезија за децу и основе поезије Драгана Лукића* (дипломски рад). Јагодина: Факултет педагошких наука, 2000.
- Марковић, Ана. Поука и игра у књижевности (за децу). *Детињство*, XXXVI, 4 (2009): 71–79.
- „Овде станују песме”, ТВ Београд, <<https://www.youtube.com/watch?v=UOo3UIYVivY>> 11. 12. 2024.

Mirjana D. BOJANIĆ ĆIRKOVIĆ

THE POETICS OF DRAGAN LUKIĆ'S
POETRY COLLECTION *ĐAČKE PESME*
(SCHOOLCHILDREN POEMS)

Summary

In this paper, we analyze the poetics of Dragan Lukić's collection *Đačke pesme* (Schoolchildren's Poems, 1990) with the aim of mapping the universal poetic elements of this creator "faithful to childhood" (Životić 2018: 169). This will contribute to a better understanding of Lukić's concept of childhood and his notion of *school*

days as an important stage of childhood and the "degree zero" *poetic image* in Lukić's poetry. The poetic image of *school days* may not become more complex in terms of subjects and motifs, but it deepens in meaning precisely through Lukić's creation of a *schoolchildren's poem* through a cognitive matrix at the level of form and reception. After analyzing the micropoetics of individual poems, with the emphasis on *zeničenje* (pupillary, circular poetics) as a specific poetic element of Lukić's collection, we conclude that the *schoolchildren's poem* is a metaphor for the very process of creating a poem, which cannot do without the "playing at life".

Keywords: schoolchildren's poem, childhood, *schoolchildren*, circle, *zeničenje*